

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 29. marca 2011 *

Vo veci C-565/08,

ktorej predmetom je žaloba o nesplnenie povinnosti podľa článku 226 ES, podaná 19. decembra 2008,

Európska komisia, v zastúpení: E. Traversa a L. Prete, splnomocnení zástupcovia, s adresou na doručovanie v Luxemburgu,

žalobkyňa,

proti

Talianskej republike, v zastúpení: pôvodne I. Bruni, neskôr G. Palmieri, splnomocnené zástupkyne, za právnej pomoci W. Ferrante, avvocato dello Stato, s adresou na doručovanie v Luxemburgu,

žalovanej,

* Jazyk konania: taliančina.

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda prvej komory A. Tizzano, vykonávajúci funkciu predsedu veľkej komory, predsedovia komôr J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts a J.-C. Bonichot, sudcovia A. Rosas, M. Ilešič, J. Malenovský, U. Løhmus (spravodajca), E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, P. Lindh a M. Berger,

generálny advokát: J. Mazák,
tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 24. marca 2010,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 6. júla 2010,

vyhlásil tento

Rozsudok

- ¹ Komisia Európskych spoločenstiev svojou žalobou navrhuje, aby Súdny dvor určil, že Talianska republika si tým, že zaviedla ustanovenia, ktoré advokátom ukladajú povinnosť dodržiavať maximálne sadzby, nesplnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článkov 43 ES a 49 ES.

Vnútroštátny právny rámec

- 2 Povolanie advokáta je v Taliansku upravené kráľovským zákonným dekrétom č. 1578 upravujúcim výkon povolania advokáta a právneho zástupcu (regio decreto legge n. 1578 – ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore legale) z 27. novembra 1933 (GURI č. 281 z 5. decembra 1933, s. 5521), zmeneného na zákon po zmenách a doplneniach zákonom č. 36 z 22. januára 1934 (GURI č. 24 z 30. januára 1934), v znení neskorších predpisov (ďalej len „kráľovský zákonný dekrét“). Podľa článkov 52 až 55 kráľovského zákonného dekrétu sa pri ministrovi spravodlivosti zriaďuje Consiglio nazionale forense (Národná rada advokátskej komory, ďalej len „CNF“), a skladá sa z advokátov zvolených ich kolegami po jednom za každý obvod odvolacieho súdu.
- 3 Článok 57 kráľovského zákonného dekrétu stanovuje, že kritériá slúžiace na určenie odmien a náhrad advokátov a právnych zástupcov v občianskoprávnej, trestnoprávnej a mimosúdnej oblasti sa stanovujú každé dva roky rozhodnutím CNF. Tieto kritériá musí následne schváliť minister spravodlivosti po predložení stanoviska Comitato interministeriale dei prezzi (Medzirezortný výbor pre ceny) a musia byť prekonzultované s Consiglio di Stato (Štátna rada).
- 4 Podľa článku 58 kráľovského zákonného dekrétu sa kritériá, ktoré sú uvedené v článku 57 tohto dekrétu, stanovujú vzhľadom na hodnotu sporov a stupeň súdneho orgánu, ktorý koná vo veci, a v trestných konaniach, aj vzhľadom na ich dĺžku. Pre každý úkon alebo sériu úkonov sa stanovujú maximálna a minimálna hranica výšky odmeny. V mimosúdnych veciach je potrebné prihliadnúť na hodnotu veci.
- 5 Článok 60 kráľovského zákonného dekrétu stanovuje, že vyčíslenie odmien na základe týchto kritérií vykonáva súdny orgán s prihliadnutím na zložitost' a počet prejednávaných otázok. Toto vyčíslenie sa musí pohybovať v rámci vopred stanovenej maximálnej a minimálnej hranice. Vo výnimočne zložitých prípadoch, vzhľadom na

osobitný charakter sporov a ak to skutočná hodnota poskytovanej služby odôvodňuje, môže súd prekročiť maximálnu hranicu. V opačnom prípade, ak vec nie je zložitá, môže stanoviť odmeny nižšie ako minimálna hranica. V oboch prípadoch musí súd svoje rozhodnutie odôvodniť.

- 6 Podľa článku 61 ods. 1 kráľovského zákonného dekrétu sa odmeny, ktoré si účtujú advokáti voči svojim klientom v súdnych a mimosúdnych veciach, stanovia, ak nebola uzavretá osobitná dohoda, na základe kritérií uvedených v článku 57 s prihliadnutím na závažnosť a počet prejednávanych otázok. Podľa druhého odseku tohto článku môžu byť tieto odmeny vyššie, ako sú odmeny, ktoré znáša účastník konania, ktorý bol zaviazaný na náhradu trov konania, ak to osobitný charakter sporu alebo hodnota poskytnutej služby odôvodňujú.

- 7 Článok 24 zákona č. 794 z 13. júna 1942 o odmenách advokátov za poskytnutie služieb v súdnych konaniach v občianskoprávných veciach (*legge n. 794 – onorari di avvocato per prestazioni giudiziali in materia civile*, GURI č. 172 z 23. júla 1942), stanovuje, že od minimálnych odmien stanovených za poskytnutie služieb advokáta sa nemožno odchyliť pod hrozbou neplatnosti akejkoľvek odchylnej dohody.

- 8 Článok 13 zákona č. 31 z 9. februára 1982 o slobodnom poskytovaní služieb advokátmi, štátnymi príslušníkmi iných členských štátov Európskeho spoločenstva (*legge n. 31 – libera prestazione di servizi da parte degli avvocati cittadini di altri Stati membri della Comunità europea*, GURI č. 42 z 12. februára 1982, s. 1030), ktorým sa preberá smernica Rady 77/249/EHS z 22. marca 1977 na uľahčenie účinného výkonu slobody právnikov poskytovať služby (Ú. v. ES L 78, s. 17; *Mim. vyd. 06/001*, s. 52), rozširuje povinnosť dodržiavať platné profesijné sadzobníky aj na advokátov ostatných členských štátov, ktorí v Taliansku poskytujú služby v súdnych konaniach a mimosúdnych veciach.

- 9 Nároky a odmeny advokátov boli postupne upravené viacerými vyhláškami ministerstva, pričom posledné tri z nich sú vyhlášky č. 392 z 24. novembra 1990, č. 585 z 5. októbra 1994 a č. 127 z 8. apríla 2004.

- 10 Podľa rozhodnutia CNF uvedeného v prílohe vyhlášky ministerstva č. 127 z 8. apríla 2004 (GURI č. 115 z 18. mája 2004, ďalej len „rozhodnutie CNF“) sa sadzobník, ktorý sa uplatňuje na odmeny advokátov, delí na tri hlavy: hlava I sa týka poskytovania služieb v súdnych konaniach v občianskoprávných, správnych a daňových veciach, hlava II sa týka poskytovania služieb v trestnoprávných veciach a hlava III sa týka poskytovania služieb v mimosúdnych veciach.

- 11 Pokiaľ ide o hlavu I, článok 4 ods. 1 rozhodnutia CNF zakazuje akékoľvek odchýlenie sa od výšky odmien a nárokov stanovených za služby advokátov.

- 12 S ohľadom na hlavu II článok 1 ods. 1 a 2 uvedeného rozhodnutia stanovuje, že pri určení odmien uvedených v tabuľke treba zohľadniť povahu, rozsiahlosť a závažnosť veci, obvinenia a dôvody obžaloby, počet a dôležitosť prejednávanych otázok a ich majetkový dosah, dĺžku konania na súde a celkovú dĺžku konania, hodnotu poskytnutej služby, počet advokátov, ktorí spolupracovali a niesli zodpovednosť za obhajobu, dosiahnutý výsledok a tiež treba prihliadnúť na súkromnoprávne dôsledky a finančnú situáciu klienta. Vo veciach, ktoré vyžadujú osobitnú pozornosť z dôvodu rozsiahlosti skutkových okolností alebo prejednávanych právnych otázok, môžu byť odmeny zvýšené až na štvornásobok maximálnych sadzieb.

- 13 Pokiaľ ide o hlavu III, článok 1 ods. 3 rozhodnutia CNF stanovuje, že vo veciach, ktoré sú mimoriadne dôležité, rozsiahle alebo zložité, môže byť maximálna výška odmien zvýšená až na dvojnásobok a vo veciach, ktoré sú výnimočne dôležité, môže v súlade

so stanoviskom príslušnej rady advokátskej komory dosiahnuť až štvornásobok danej sadzby. Článok 9 tohto rozhodnutia spresňuje, že v prípade zjavného nepomeru z dôvodov, ktoré sú osobitné pre každý jeden prípad, môžu byť medzi poskytnutým plnením a odmenami podľa tabuľky maximálne sadzby v súlade so stanoviskom príslušnej rady advokátskej komory zvýšené aj nad úroveň stanovenú článkom 1 ods. 3 uvedeného rozhodnutia a minimálne sadzby môžu byť ešte znížené.

- ¹⁴ Zákonný dekrét č. 223 zo 4. júla 2006 (GURI č. 153 zo 4. júla 2006), zmenený na zákon zákonom č. 248 zo 4. augusta 2006 (GURI č. 186 z 11. augusta 2006, ďalej len „dekrét Bersani“) zmenil a doplnil ustanovenia v oblasti odmien advokátov. Článok 2 tohto dekrétu nazvaný „Naliehavé ustanovenia na ochranu hospodárskej súťaže v oblasti služieb slobodných povolání“ stanovuje vo svojich odsekoch 1 a 2:

„1. V súlade so zásadou Spoločenstva slobodnej súťaže a voľného pohybu osôb a služieb a s cieľom zabezpečiť príjmom služieb možnosť skutočného výberu pri výkone svojich práv a možnosť porovnať služby, ktoré sú ponúkané na trhu, sa od dňa nadobudnutia účinnosti tohto dekrétu zrušujú zákonné a vykonávacie ustanovenia, ktoré stanovujú pre slobodné povolania a činnosti v oblasti duševného vlastníctva:

- a) pevné alebo povinné minimálne sadzby a zákaz zmluvne stanoviť odmeny, ktoré závisia od realizácie sledovaných cieľov;

...

2. Týmto nie sú dotknuté ustanovenia týkajúce sa... prípadných vopred stanovených maximálnych sadzieb, ktoré slúžia v zásade na ochranu príjemcov služieb. Keď súd rozhoduje o trovách konania a bezplatnej právnej pomoci, vyčíslí trovy a odmeny podľa profesijného sadzobníka. ...“

- 15 Článok 2233 talianskeho Občianskeho zákonníka (codice civile) stanovuje, že ak si zmluvné strany nedohodli odmenu za plnenie podľa zmluvy o poskytovaní služieb a nemožno ju stanoviť podľa platných sadzobníkov a zvyklostí, v zásade ju určí súd po vypočítaní stanoviska profesijného združenia, ktorého je poskytovateľ služieb členom. Výška odmeny musí v každom prípade zodpovedať množstvu vynaloženého úsilia a dôstojnosti profesie. Každá zmluva o odmene advokáta uzatvorená medzi advokátmi alebo splnomocnenými advokátskymi koncipientmi a klientmi, ktorá nemá písomnú formu, je neplatná.

Konanie pred podaním žaloby

- 16 Komisia vo výzve z 13. júla 2005 upriamila pozornosť talianskych orgánov na možný nesúlad niektorých vnútroštátnych ustanovení týkajúcich sa odmeňovania advokátov v mimosúdnych veciach s článkom 49 ES. Talianske orgány odpovedali listom z 19. septembra 2005.
- 17 Komisia následne dvakrát doplnila analýzu obsiahnutú vo výzve. V prvej doplňujúcej výzve z 23. decembra 2005 Komisia považovala talianske ustanovenia upravujúce povinnosť dodržať povinné sadzby za advokátske činnosti v súdnych konaniach a mimosúdnych veciach za nezlučiteľné s článkami 43 ES a 49 ES.

- 18 Talianska republika odpovedala listami z 9. marca, 10. júla a zo 17. októbra 2006, v ktorých Komisii oznámila novú taliansku právnu úpravu v oblasti odmien advokátov, t. j. dekrét Bersani.
- 19 V druhej doplňujúcej výzve z 23. marca 2007 Komisia prihliadla na túto novú právnu úpravu a ešte doplnila svoj postoj. Talianska republika odpovedala listom z 21. mája 2007.
- 20 Listom z 3. augusta 2007 Komisia požiadala talianske orgány o informácie týkajúce sa spôsobov uplatnenia systému náhrady výdavkov vynaložených advokátmi. Talianska republika odpovedala listom z 28. septembra 2007.
- 21 Keďže sa Komisia neuspokojila s odpoveďou Talianskej republiky, 4. apríla 2008 jej zaslala odôvodnené stanovisko, v ktorom uviedla, že vnútroštátne ustanovenia ukládajúce advokátom povinnosť dodržiavať maximálne sadzby sú nezlučiteľné s článkami 43 ES a 49 ES. Uvedená povinnosť vyplýva najmä z článkov 57 a 58 kráľovského zákonného dekrétu, článku 24 zákona č. 794 z 13. júna 1942, článku 13 zákona č. 31 z 9. februára 1982, príslušných ustanovení vyhlášok ministerstva č. 392 z 24. novembra 1990, č. 585 z 5. októbra 1994 a č. 127 z 8. apríla 2004, ako aj ustanovení dekrétu Bersani (ďalej len „sporné ustanovenia“). Vyzvala tento členský štát na prijatie opatrení potrebných na to, aby vyhovel tomuto stanovisku v lehote dvoch mesiacov od jeho doručenia. Talianska republika odpovedala listom z 9. októbra 2008.
- 22 Keďže sa Komisia domnievala, že Talianska republika neodstránila vytýkané porušenie, rozhodla sa podať žalobu, na základe ktorej sa začalo toto konanie.

O žalobe

Argumentácia účastníkov konania

- 23 Komisia svojou žalobou vytýka Talianskej republike, že v rozpore s článkami 43 ES a 49 ES prijala ustanovenia, ktoré ukladajú advokátom povinnosť dodržať maximálne sadzby pri určení svojich odmien.
- 24 Podľa Komisie uvedená povinnosť vyplýva z dekrétu Bersani, ktorý síce zrušil pevné alebo minimálne sadzby vzťahujúce sa na odmeny advokátov, výslovne však zachoval povinnosť dodržiavať maximálne sadzby v záujme ochrany spotrebiteľov. Tento výklad navyše potvrdili CNF, rada advokátskej komory v Turíne, ako aj Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Úrad poverený dohľadom nad hospodárskou súťažou a trhom) vo svojich oficiálnych dokumentoch.
- 25 Skutočnosť, že tento istý dekrét zrušil zákaz zmluvne upraviť odmeny, ktoré závisia od dosiahnutia sledovaných cieľov, tzv. *pacte de quota litis*, nemôže vyvrátiť záver, že dodržiavanie týchto maximálnych sadziieb je naďalej nutné vo všetkých prípadoch, v ktorých nebola taká odmena dohodnutá. Okrem toho talianske orgány v štádiu pred podaním žaloby nikdy nepopreli záväznú povahu uvedených maximálnych sadziieb.
- 26 Komisia tiež zdôrazňuje, že výnimky z maximálnych sadziieb, ktoré sa uplatňujú na odmeny advokátov, nevylučujú, ba práve naopak potvrdzujú, že maximálne sadzby odmien sa uplatňujú ako všeobecné pravidlo.

- 27 Komisia tvrdí, že sporné ustanovenia majú za následok odradenie advokátov usadených v iných členských štátoch od usadenia sa v Taliansku alebo dočasného poskytovania svojich služieb v tomto štáte, a preto predstavujú obmedzenie slobody usadiť sa v zmysle článku 43 ES, ako aj slobodného poskytovania služieb v zmysle článku 49 ES.
- 28 Domnieva sa totiž, že povinná maximálna sadzba, ktorá sa uplatňuje bez ohľadu na kvalitu poskytnutej služby, množstvo úsilia vynaloženého na jej vykonanie a nákladov s ňou spojených, môže pripraviť taliansky trh s právnymi službami o atraktivitu pre odborníkov usadených v iných členských štátoch.
- 29 Podľa Komisie tieto obmedzenia vyplývajú po prvé z povinnosti advokátov vypočítat svoje odmeny na základe mimoriadne zložitého sadzobníka, čo spôsobuje ďalšie náklady, najmä pre advokátov, ktorý sú usadení mimo Talianska. V prípade, že títo advokáti doteraz používali iný systém výpočtu svojich odmien, sú nútení ho neuplatňovať a prispôbiť sa talianskemu systému.
- 30 Po druhé existencia maximálnych sadzieb, ktoré sa uplatňujú na odmeny advokátov, bráni náležitému odmeňovaniu služieb poskytovaných advokátmi usadenými v iných členských štátoch ako v Talianskej republike tým, že odradzuje niektorých advokátov, ktorí si účtujú vyššie odmeny, ako sú odmeny stanovené spornými ustanoveniami, dočasne poskytovať v Taliansku svoje služby alebo sa usadiť v tomto členskom štáte. Podľa Komisie je totiž maximálna výška zisku stanovená bez ohľadu na kvalitu poskytnutej služby, skúsenosti advokáta, jeho špecializáciu, čas, ktorý veci venoval, ekonomickú situáciu klienta, a čo je najdôležitejšie, možnosť, že advokát musel cestovať na veľké vzdialenosti.
- 31 Po tretie sa Komisia domnieva, že taliansky systém sadzieb obmedzuje zmluvnú slobodu advokátov, pričom im bráni predkladať klientom ponuky *ad hoc* v určitých

situáciách alebo ak ide o osobitných klientov. Sporné ustanovenia teda môžu spôsobiť stratu konkurencieschopnosti advokátov usadených v iných členských štátoch, pretože ich pripraví o účinný spôsob prieniku na taliansky trh s právnymi službami. Komisia teda zastáva názor, že sporné ustanovenia predstavujú prekážku prístupu na taliansky trh s právnymi službami pre advokátov usadených v iných členských štátoch.

- 32 Talianska republika predovšetkým nespochybňuje existenciu uvedených maximálnych sadziieb v talianskom právnom poriadku, ale ich záväzný charakter, pričom tvrdí, že existujú viaceré výnimky, ktorými sa tieto maximálne hranice dajú prekročiť, či už na základe vôle advokátov a ich klientov alebo rozhodnutím súdu.
- 33 Podľa tohto členského štátu základné kritérium, podľa ktorého je možné stanoviť odmeny advokátov, sa v súlade s článkom 2233 talianskeho občianskeho zákonníka zakladá na zmluve uzavretej medzi advokátom a jeho klientom, pričom sadzby uplatniteľné na odmeny advokátov predstavujú len subsidiárne kritérium, ktoré sa použije v prípade neexistencie dohody o odmene, ktorú si môžu strany voľne upraviť v zmluve v rámci svojej zmluvnej slobody.
- 34 Navyše čo sa týka odmien vypočítaných na základe tarifnej sadzby, podľa bodu 10 hlavy III rozhodnutia CNF sú výslovne považované za alternatívnu metódu výpočtu odmien v mimosúdnych veciach.
- 35 Okrem toho, po prijatí dekrétu Bersani bol v talianskom právnom poriadku definitívne zrušený zákaz uzavrieť dohodu medzi klientom a advokátom, z ktorej by vyplývala zmluvná odmena závisiaca od výsledku sporu.

- 36 Pokiaľ ide o výnimky z maximálnych sadziieb uplatniteľných na odmeny advokátov, Talianska republika zdôrazňuje, že vo všetkých veciach, ktoré sú mimoriadne dôležité, rozsiahle alebo zložité z dôvodu prejednávanych otázok, si advokáti s klientmi môžu dohodnúť bez toho, aby bolo potrebné akékoľvek stanovisko príslušnej rady advokátskej komory, že výška odmien môže byť zvýšená až na dvojnásobok maximálnych sadziieb, alebo v trestných veciach až na ich štvornásobok.
- 37 Naopak, predbežné stanovisko príslušnej rady advokátskej komory sa vyžaduje tak v občianskoprávnej, ako aj mimosúdnej oblasti, ak sú veci mimoriadne dôležité, aby bolo možné zvýšiť odmeny až na štvornásobok stanovených sadziieb, a ak je zjavný nepomer medzi vynaloženým úsilím a odmenou stanovenou podľa sadziieb uplatniteľných na tieto odmeny, aby bolo možné zvýšiť uvedené odmeny aj nad tieto maximálne sadzby.
- 38 Subsidiárne Talianska republika tvrdí, že sporné ustanovenia neobsahujú nijaké opatrenie, ktoré by obmedzovalo slobodu usadiť sa alebo slobodné poskytovanie služieb, a že výhrady Komisie nie sú dôvodné.
- 39 Pokiaľ totiž ide o ďalšie náklady, okolnosť, že na určitú situáciu sa vzťahujú dve právne úpravy, t. j. právna úprava členského štátu pôvodu a hostiteľského členského štátu, nemôže sama osebe odôvodňovať obmedzujúcu povahu sporných ustanovení, keďže v súlade so smernicou 77/249 a smernicou Európskeho parlamentu a Rady 98/5/ES zo 16. februára 1998 o uľahčení trvalého výkonu právnického povolania v inom členskom štáte ako v tom, kde bola získaná kvalifikácia (Ú. v. ES L 77, s. 36; Mim. vyd. 06/003, s. 83) sa profesijné pravidlá platné v hostiteľskom členskom štáte uplatňujú na advokátov pochádzajúcich z iných členských štátov bez ohľadu na pravidlá, ktoré sa uplatňujú v členskom štáte pôvodu.

- 40 S ohľadom na tvrdenie vzťahujúce sa na nižší zisk uvádza, že sporné ustanovenia detailným spôsobom stanovujú náhradu všetkých hotových výdavkov spojených s cestovaním po predložení dokladov a navyše priznávajú náhradu za stratu času advokáta stráveného cestovaním. Tieto náklady sa pripočítajú k nárokom, odmenám a režijným nákladom advokátov a budú v súlade so zásadou zákazu diskriminácie nahradené tak advokátom usadeným v Taliansku, ktorí cestujú v rámci štátneho územia, ako aj advokátom usadeným v iných členských štátoch, ktorí cestujú do Talianska.

Posúdenie Súdnym dvorom

- 41 Na úvod treba uviesť, že zo všetkých sporných ustanovení vyplýva, že maximálne sadzby uplatniteľné na odmeny advokátov predstavujú právne záväzné pravidlá, pretože sú upravené normatívnym právnym predpisom.
- 42 Aj za predpokladu, že, ako tvrdí Talianska republika, v praxi si advokáti s klientmi môžu slobodne na základe zmluvy dohodnúť svoju odmenu hodinovou tarifou alebo podielovou odmenou podľa výsledku sporu, nič to nemení na skutočnosti, že maximálne sadzby sú napriek tomu záväzné, ak takáto dohoda medzi advokátmi a klientmi neexistuje.
- 43 Okrem toho Komisia správne uviedla, že existencia výnimiek, ktoré umožňujú v určitých prípadoch stanoviť vyššie odmeny, ako sú maximálne sadzby, tak, že budú dvojnásobne alebo štvornásobne vyššie, či dokonca ešte vyššie, potvrdzuje to, že maximálne sadzby odmen sa uplatňujú ako všeobecné pravidlo.

- 44 V dôsledku toho tvrdenie Talianskej republiky, že podľa jej právneho poriadku nie sú advokáti povinní dodržiavať maximálne tarify pri stanovení svojich odmien, nemožno prijať.
- 45 Okrem toho, čo sa týka existencie obmedzení slobody usadiť sa, ako aj slobodného poskytovania služieb uvedených v článkoch 43 ES a 49 ES, z ustálenej judikatúry vyplýva, že takými obmedzeniami sú opatrenia, ktoré výkon týchto slobôd zakazujú, prekážajú mu alebo ho robia menej príťažlivým (pozri v tomto zmysle rozsudky z 15. januára 2002, Komisia/Taliansko, C-439/99, Zb. s. I-305, bod 22; z 5. októbra 2004, CaixaBank France, C-442/02, Zb. s. I-8961, bod 11; z 30. marca 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, C-451/03, Zb. s. I-2941, bod 31, a zo 4. decembra 2008, Jobra, C-330/07, Zb. s. I-9099, bod 19).
- 46 Pojem obmedzenia sa vzťahuje predovšetkým na opatrenia prijaté členským štátom, ktoré, hoci sa uplatňujú bez rozdielu, ovplyvňujú prístup na trh pre podniky z iných členských štátov (pozri najmä rozsudky CaixaBank France, už citovaný, bod 12, a z 28. apríla 2009, Komisia/Taliansko, C-518/06, Zb. s. I-3491, bod 64).
- 47 V prejednávanej veci je nesporné, že sporné ustanovenia sa uplatňujú bez rozdielu na všetkých advokátoch poskytujúcich služby na talianskom území.
- 48 Komisia sa však domnieva, že tieto ustanovenia predstavujú obmedzenie v zmysle vyššie uvedených článkov tým, že môžu advokátom usadeným v iných členských štátoch ako v Talianskej republike a poskytujúcich služby na jej území spôsobovať vznik ďalších nákladov z dôvodu uplatňovania talianskeho systému odmien, ako aj znížiť zisky, a teda viesť k strate ich konkurencieschopnosti.

- 49 V tejto súvislosti treba najskôr pripomenúť, že právna úprava členského štátu nepredstavuje obmedzenie v zmysle Zmluvy ES iba z toho dôvodu, že iné členské štáty uplatňujú menej prísne pravidlá alebo pravidlá hospodársky zaujímavejšie pre poskytovateľov podobných služieb usadených na ich území (pozri rozsudok z 28. apríla 2009, Komisia/Taliansko, už citovaný, bod 63 a citovanú judikatúru).
- 50 Existenciu obmedzenia v zmysle Zmluvy teda nemožno vyvodiť len z toho, že advokáti usadení v iných členských štátoch ako v Talianskej republike sa musia pri výpočte svojich odmien za služby poskytnuté v Taliansku prispôbiť pravidlám platným v tomto členskom štáte.
- 51 Naopak, také obmedzenie existuje najmä v prípade, že uvedení advokáti nemajú možnosť preniknúť na trh hostiteľského členského štátu za normálnych a účinných podmienok hospodárskej súťaže (pozri v tomto zmysle rozsudky *CaixaBank France*, už citovaný, body 13 a 14; z 5. decembra 2006, *Cipolla a i.*, C-94/04 a C-202/04, Zb. s. I-11421, bod 59, ako aj z 11. marca 2010, *Attanasio Group*, C-384/08, Zb. s. I-2055, bod 45).
- 52 Pritom treba konštatovať, že Komisia nepreukázala, že by sporné ustanovenia mali taký cieľ alebo účinok.
- 53 Nepodarilo sa jej totiž preukázať, že dotknutý režim je upravený tak, že za normálnych a účinných podmienok hospodárskej súťaže poškodzuje prístup na taliansky trh predmetných služieb. V tejto súvislosti treba uviesť, že taliansky režim odmien sa vyznačuje flexibilitou, ktorá, ako sa zdá, umožňuje poskytnúť náležitú odmenu za každý druh plnenia poskytnutého advokátmi. V mimoriadne dôležitých, rozsiahlych alebo zložitých veciach je možné zvýšiť odmeny až na dvojnásobok maximálnych sadzieb, ktoré sa uplatňujú ako základné, alebo vo výnimočne zložitých veciach až na štvornásobok týchto základných sadzieb, či dokonca aj nad takto zvýšené sadzby v prípade zjavného nepomeru s ohľadom na okolnosti prejednávanej veci medzi plnením poskytnutým advokátom a maximálnou odmenou podľa stanovenej sadzby. Taktiež

môžu advokáti vo viacerých prípadoch uzavrieť s klientmi osobitnú zmluvu, ktorou si stanovujú výšku odmien.

54 Vzhľadom na to, že Komisia nepreukázala, že sporné ustanovenia bránia advokátom pochádzajúcim z iných členských štátov prístupu na relevantný taliansky trh, jej argumentáciu smerujúcu ku konštatovaniu existencie obmedzenia v zmysle článkov 43 ES a 49 ES nemožno prijať.

55 Žalobu preto treba zamietnuť.

O trovách

56 Podľa článku 69 ods. 2 rokovacieho poriadku účastník konania, ktorý vo veci nemal úspech, je povinný nahradiť trovy konania, ak to bolo v tomto zmysle navrhnuté. Keďže Talianska republika nenavrholo zaviazat' Komisiu na náhradu trov konania, je opodstatnené rozhodnúť, že každý účastník konania znáša svoje vlastné trovy konania.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol a vyhlásil:

1. Žaloba sa zamieta.

2. Európska komisia a Talianska republika znášajú svoje vlastné trovy konania.

Podpisy

I - 2130